

A Mária Valéria híd ismét összeköt

Jegyzetek Mátyusföldről

*„Hát vedd meg a lábad ott, ahol megállhatsz,
S azt mentsd, azt a talpalatnyi helyet,
Szikrát a tűzből, cseppet a folyóból,
A töredéket eltört mondatodból,
Minden megmaradt árva keveset:
Ahogy lehet...”*

(Reményik Sándor)

A felvidéki, mátyusföldi Kultúráért és Turizmusért Társulás (KTT) meghívója mottójának üzenetét még mindig újra és újra átérzem, ahogyan egész utazásunk alatt is. Hangulatomtól függően, a miérteken gondolkodva... Elevenbe marnak, és fájnak a történetek, hiszen nemrég jöttem haza húgom temetéséről, az Északi-tengerről. Összetört lélekkel, Teremtőnk rendeltetésébe belenyugodva, a KTT meghívására indultam útnak Teleki Júliával együtt Búcsra és Bátorkeszire, családom biztatására. Gyógyírt is jelenthet a találkozás – érveltek egyre – történelmünk egy olyan vidékével, ahol még nem jártam, s a barátkozás az ott élőkkel, akiket csak a különböző írásokból, a médiából ismerek. Bár Szobi Kerekes Esztert – Esztikét –, a KTT elnökét és Múcskáné Csekés Matildot – Manyikát – (hivatalosan Múcková Matilda, kérésére így is leírom), a KTT titkárát még az ősszel Kecskeméten, a X. Kárpát-medencei Asszonytalálkozón, a Nők határok nélkül elnevezésű rendezvényen megismerhettem. Már ott körvonalazódott Júlia könyvbemutatója, a mindkettőnknek szóló meghívó három napra tervezett tavaszi programja. Azon a hűvös kora reggeli napon az újvidéki buszállomáson még nem gondoltam, s később sem, amikor Júlia is felszállt a szegedi járatra Óbecsén, hogy Párkányban többszörösen meleg fogadtatásban részesülünk. Esztike és Manyika rokoni ölelését mintha hatványozni szeretnék volna az égiek a nap lágyan simogató sugaraival. Megcsillantak szemünkben, s a szivárvány színeiben tükröződtek vissza elhomályosuló tekinteteinkben, mint később annyiszor valamennyi rendezvényen,

amelyen részt vettek az erdélyiek, az anyaországiak, a délvidékiek, a szülőföldre vissza-visszatérő franciaországi magyar család a vendéglátóinkkal, a felvidékeikkel együtt, s gondolatban velünk voltak a kárpátaljaiak és a világban a szélrózsa minden irányában szétszórta élő magyarok.

A nyár a tavaszban egész ottlétünk alatt tartott. Részben örültünk neki, mert bearanyozta első látogatásunkat, tisztában voltunk azonban azzal is, hogy a klímaváltozás, a természetnek felborulni látszó rendje nem vezethet jóra, ha nem fogunk össze a Föld megmentésért valamennyien, akik e vén bolygónkon élünk. A legkevesebb, amit megtehetünk érte, ha csatlakozunk Áder János köztársasági elnökünk kampányához (elobolygonk.hu), amellyel felzárkózott Al Gore Nobel-békedíjas (a klíma- és környezetvédelmi tevékenységéért kapta 2007-ben) volt amerikai alelnök nemzetközi kezdeményezéséhez. Eszerint a decemberi párizsi klímacsúcsig egymilliárd támogató aláírást kell összegyűjteni a világ minden részéből. Ezzel a kordokumentummal felérő beadvánnyal szeretnének nyomást gyakorolni a világunkért, jövőnkért felelős államvezetőkre, hogy gondolják át döntésük minden lépését.

A békét szavatoló felelősségteljes döntésekre európai hazánkban, szűkebb pátriárkánkban is szükség lenne. De ennek megvalósításakor mindennapi életünkéből, mellérendelői nézőpontból kiindulva, a meghamisítások levetkőzésével vállalt múlttal-múltunkkal szembenézve kellene kiindulni. Főként globális szinten összekuszált

világunkban. Helyi szinten sok múlik az emberek egymáshoz való viszonyulásán, persze ennek alapján sem vonhatunk le általánosító következtetéseket. De azért az első benyomásainkat megszépítették már Párkányban a vonatról lelépve. Látni bajlódásainkat csomagjainkkal, hozzánk lépve, szó nélkül segített két pályaudvari munkás. Mi a találkozás örömétől áthatva, utazási élményeinkről beszélgettünk, s magyarul is köszöntük meg a figyelmességüket a segítségünkre sietőknek, mire ők szlovákul válaszolva mondták, szívesen, csak jöjünk máskor is.

– Látjátok, ilyenek vagyunk mi, egyszerű emberek egymás között – jegyezte meg Manyika. Miután a kocsiba beraktuk bőröndjeinket, Esztikének, aki egyben a gépkocsivezetőnk is volt, támadt egy ötlete:

– Tudjátok mit, ha már ilyen szép napunk van, menjünk át Esztergomba. Voltatok már a bazilikában? Nos, ha nem, akkor mindenképpen látnotok kell, kora délután lévén, bőven belefér az időnkbe.

Csak úgy áradt belőle a szó. Mindent el szeretett volna mondani, azt is, hogyan élték meg a távoli, a közeli múlt nehéz éveit, amikor a Duna inkább elválasztotta a két partján élőket, évszázadokon át összetartozó népünket.

A bazilika előtti téren Manyika (balról), Júlia és Esztike. Háttérben a Dunán átívelő Mária Valéria híd.

– Ez az egész vidék, az itt élőkkel együtt, a Duna jobb és bal partján, mindig összetartozott, s Esztergom vármegye volt. Sajnos Trianon után, a határok módosításakor elszakítottak Esztergomtól, s Csehszlovákiához kerültünk.

Esztergom Komárom-Esztergom megyéhez tartozik Magyarországon, de egy olyan fura dolog nyert létjogosultságot, hogy a megyeszékhelye nem Esztergomban található. Szakrális jellege miatt nem engedték meg, hogy itt legyen, hanem Tatabányán, s hát a rendszerváltás, 1990 után sem helyezték vissza a mai napig a megyeszékhelyet Esztergomba. Pedig itt lenne a helye, a bazilika is ezt jelezné, ha lenne, aki érzékelné a megmondhatók közül... Mi erről az oldalról is jól látjuk, s nem csak Párkányból.

Manyika is megerősíti a hallottakat, megtoldva: „Meggyőződhetek majd magatok is róla Bátorkeszin, a szőlőhegyünk tetejéről látni a Dunát, s fölötte a bazilikát.”

– Mindjárt a Mária Valéria hídhoz érünk, amelyet jórészt az első Orbán-kormány szorgalmazására, a szlovákkal együttműködve állítottak helyre közösen EU-s támogatással – folytatta Esztike. – A felújított híddal mintha mi is egy kicsit újjászülettünk volna. El sem lehet mondani, mit éreztünk, amikor először átmentünk a hídon. Azt a boldogságot, amikor a közepén találkoztunk a magyarokkal. Leírhatatlan euforikus állapotban lehettünk valamennyien, akik a híd újraavatásakor, 2001. október 11-én ott voltunk. Előtte komppal jártunk át Esztergomba. Magyarország és Szlovákia között komppal járt, de csak reggel nyolctól este hatig. Ha úgy adódott, hogy Budapestről jöttünk, amely maximum csak hetven kilométernyire van, és ha nem értük el a kompot, körbe kellett utaznunk a Duna mellett Komáromig, aztán vissza nyolcvan kilométeres kerülővel, jóllehet, mi a határtól csak 15 kilométerre vagyunk...

Hogyan is vagyunk a határral?

– A Duna mellett ma alig van település, viszont valamikor ez egy óriási, fejlett vidéknek számított. A közelben 20-30 tanya is volt, amelyek az esztergomi érsekséghez tartoztak. Idővel ezek eltűntek, s a kisüzemek is a szlovák oldalon. Egy magyarországi egyszer kereste az édesapja sírját és háborús emlékeit, elmondta, hogy itt, a vidékünkön szolgált katonaként. Kerestük a tanyát, ahol az édesanyját és a lányát vélhetően orosz katonák erőszakolták meg. De a tanyából akkora már semmi sem maradt, belesüllyedt a pusztaságba, az emlékeiben élő körtefával együtt – elhallgatott pillanatokra Esztike. A híd, a Duna, az olykor elválasztó, majd ismét összekötő folyó

látványa azonban a rögtönzött történelemórával is felérő múltidézésének folytatására készítette. Mennyire másként tudatosulhat bennünk az élő történelem, gondolom, miközben hallgatom.

– A Mária Valéria főhercegnőről, I. Ferenc József lányáról elnevezett, Feketeházy János tervezte, kétszer felrobbantott, s végül 57 év után helyreállított híd nevét is meg akarták változtatni. Hogy semmi se emlékeztessen az Osztrák–Magyar Monarchiára. Az átkeresztelés Barátság hídra végül is elmaradt, a műemlékvédőknek, a Gondviselőnknek s talán egy kicsit Európának köszönhetően. Az 1895. szeptember 28-án nagy ünnepséggel átadott híd óriási jelentőségű volt, hiszen a rákövetkező évben megsokszorozódott rajta a forgalom. Viszonyításként emlékeztetőül említtem, mert a trianoni diktátum után egy csapásra megváltozott minden. A Duna határfolyó lett, a hidat pedig lezárták. A két parton élők kételyeit növelte, amikor a csehszlovák legionáriusok 1919. július 22-én, a párkányi oldalon lévő nyílásokat is felrobbantották. Szerencsére a Nemzetközi Duna-bizottság támogatásával a hídszerkezet megjavítása 1922-ben elkezdődhetett, és 1927-től ismét lehetett rajta közlekedni. Másodszor 1944. december 26-án a visszavonuló német katonaság röpitette a levegőbe az öt nyílás három középső részét. Mementóként emlékeztetett több mint fél évszázadon át a II. világháború történéseire, minden hozadékával együtt. A változások előszelét is jelentette, amikor az 1980-as évek derekán civil kezdeményezésre létrehozták Esztergomban és Párkányban is a Hídbizottságot. Évekig tartó utánajárással elnyerték az uniós Phare-program támogatását. Ezt követően gyorsulhattak fel az események: az 1998-as kétoldali miniszteri megállapodást 1999-ben kormányközi követte, és 2000 októberében megkezdődtek a helyreállítási munkálatok, s egy év múlva, október 11-én Orbán Viktor magyar, Mikuláš Dzurinda szlovák miniszterelnök és Günter Verheugen, az EU akkori bővítési biztosa adta át a forgalomnak a hidat.

Gondolhatjátok, mit jelentett nekünk, a két part közelében élőknek az újjáépült híd akkor is, de főleg miután 2004. május 1-jén Magyarország és Szlovákia is tagja lett az EU-nak. Szabadon közlekedhetünk, mintha nem is lenne határ. A zászlók jelzik csupán a hídon, hogy éppen hon-

nan hová érkezünk. A Duna, a híd a valóságban is ismét összeköt bennünket. Lélekben talán sohasem voltunk elszakadva. S a Mária Valéria híd nemcsak Esztergom és Párkány jelképe lett, hanem a 2008-ban létrehozott Ister-Granum Eurorégióé, majd 2009-től utódjának is, az Ister-Granum EGTC-nek (European Grauping for Territorial Cooperation). A Duna mindkét oldalán több mint száz települést tömörítő régióban immár sokkal szorosabb együttműködés lehetséges, mert nyitottabbak lettünk hivatalosan is egymás felé.

Mi tagadás, valami furcsa érzés kerített hatalmába a hídon. Alattunk hömpölygött a Duna, s mi nem tudtunk betelni a bazilika látványával. Vendéglátóinknak köszönhetően megtekintettük a történelmünket idéző jelképeket a hídon, valamint az esztergomi hídfőt díszítő magyar királyság címerét. Annyi időnk volt még, hogy felmenjünk a bazilikába egy rövid áhítatra. Főhomlokzatának üzenete eszembe jutatta az otthoni gondjainkat a református egyházunkban. CAPUT, MATER ET MAGISTRA ECCLESIAE HUNGARIAE (Feje, anyja és tanítója a magyar egyházaknak). Szinte minden szava után odakíváncskozna a kérdőjel, főleg Újvidéken, de ahogy múlnak a megoldást késleltető hónapok, mindinkább úgy hiszem, sokkal messzebbre vezethetnek a szálak... Vezessenek bárhová és bárkihez, őseink jussa – a nem célnak megfelelően használt újvidéki, pirosi templomaink, parókiáink eszmélésre, összefogásra – cselekvésre kellene hogy készítse a délvidéki reformátusságunkat. Kimozdulást jelenthetne már az is, ha képmutatás nélkül át tudná hatni életünket valamennyi gyülekezetünkben a szeretet, az egymás terheinek a hordozása. A bazilika főszentélyében elsősorban a szeretteimre: az égiekre, a földiekre egyaránt gondolva jutott eszembe a szeretet himnusza, a szeretet törvénye. „Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást.” (János 13,34)

Készítünk még néhány fotót a Mária Valéria hídról, aztán irány Párkány. Útközben Esztike és Manyika minden percet kihasználnak, hogy minél többet tudjunk meg mindennapjaikról, amelyeket mindig úgy éltek meg, „ahogy lehet”. A Beneš-dekrétumok máig fájó emlékeket jelentenek a jogfosztottak, a leszármazottak s az egész ma-

gyarság számára. Az egyetemes emberi jogok alapján felfoghatatlan, hogy jó részük még mindig érvényben van. S az is, hogy eltörlése nem volt feltétele Szlovákia EU-s csatlakozásának. Jóllehet sérti a közerkölcsöt, a keresztyénről nem is beszélve. Érvényben tartásuk, esetenként, további feszültséget szíthat Közép-Európa nemzetei között.

A kistérségekben sok, szinte minden a helyi vezetőkön múlik. A két Komárom szép példáját követendőként emlegetik mind a búcsiak, mind a batorkesziek. A Duna két partján élők az idén (április 1.) együtt ünnepelték meg Komárom várossá nyilvánításának 750. évfordulóját. A városi rangot 1265-ben IV. Béla király adományozta Komáromnak, a szabad királyi városi jogokat 1745-ben Mária Terézia biztosította. Emlékezetes marad Molnár Attilának, Dél-Komárom polgármesterének köszöntőjéből a következő gondolat: „Komárom 750 éve erős bástyaként szolgálja a magyarságot és Európát. A két Komárom vezetősége arra törekszik, hogy a komáromiak a Duna mindkét partján, bár két országban élnek, mégis úgy érezzék, egy városban.” Úgyszintén Stubendek Lászlóé, Észak-Komárom polgármesteréé: „Komárom ellenállt a tatároknak, szembeállt a törökökkel, pusztíthatta árvíz, tűzvész, földrengés, mégis mindig újjá tudott épülni. Ott vagyunk minden könyvespolcon, Jókai műveiben, szófordulataiban és történeteiben.”

Sobieski János lengyel király

Párkányban megállunk még néhány percre Sobieski János lengyel király bronz lovas szobránál, hogy készítsék róla néhány felvételt

Esztiike javaslatára. Az autóban, útban Búcs felé, elmondja a hozzá fűződő történetet is.

– Másfél évtizedes előkészület után a párkányi csata 325. évfordulóján, 2008. október 25-én avatták fel Győrfi Lajos magyar szobrászművész alkotását. Sobieski János lengyel király 1683 szeptemberében V. Károlyal, Lotaringia címzetes hercegével, császári-királyi tábornaggal együtt legyőzte a Bécset ostromló törököket, októberben pedig Pozsonynál, és felszabadította Esztergomot is. Sokat jelent nekünk, hogy itt állhat, a közadakozásból, a Közép-Európai Alapítvány, továbbá a lengyel, a magyar, az osztrák, a szlovák kormánysszervek, külügyi képviselők, más civil szervezetek és alapítványok, magánszemélyek támogatásával megvalósult emlékműve. Most már igyekszünk nem gondolni a hosszadalmas huzavonákra, utánajárásokra. Hálások vagyunk a párkányi Limes Anavum Regionális Kulturális Társulásnak (2000–2009) és utódszervezetének, a Limes Anavum Regionális Honismereti Társulásnak, hogy továbbra is kitartóan, következetesen valósítja meg céljait. Mi, búcsiak is csatlakoztunk a polgári tömörüléshez, a környező településekkel együtt. Mi is úgy véljük, hogy nagyon fontosak a közös történelmi emlékművek, dokumentumok, kiadványok, a tudományos konferenciák Közép-Európa múltja, jelene, de leginkább a jövője, az utánunk jövő nemzedékek miatt. Persze, hogy vannak, akiknek ez nem tetszik. Hallhattok róla ti is eleget. Nem is pazarolom rájuk az időt. Mi tesszük a dolgunkat. Három nap nem sok, de meglátjátok: mire képes két kistelepülés, Bátorkeszi és Búcs a Duna mentén. A történelmünkre emlékeztető köztéri szobraink, úgy érezzük, a kitartásunk jelképei, olykor a politikai szópárbajok özönében is azok lehetnek. Erősítik egymás iránti hitünket, bizalmunkat egy emberségesen, közösen vállalható világért itt, Közép-Európában. Ahogy lehet... De azért teszünk is érte.

Útközben egy Muzsla települést, jelzőtáblát vett észre Júlia, örömmel jegyezve meg: „Nekünk is van otthon, a Délvidéken egy Muzslyánk/Muzslánk. Még partnertelepülések is lehetnének. Így autóból úgy látom, kedves kis falu lehet.” Esztiike és Manyika megerősítik: hagyományait nem csak ápolja, hanem éli a többségében magyarok (1923 lakosából 1427 magyar. 1910-ben

magyar falunak számított, 2942 lakosából 8 volt más nemzetiségű) lakta falu. A madárlesen részt vevő délvidéki vendégeik is felfigyeltek már a hasonlóságra. Úgy tudják, hogy közülük valaki felajánlotta a kapcsolatfelvétel megszervezését. Júlia is megígérte: szívesen közreműködik, annál is inkább, mivel a mi Muzslánkon is él a néphagyomány: rendre megtartják a kézimunkázók, a kancsikások versenyét, az aratóversenyt, az elmaradhatatlan aratóreggelivel, a Szent Iván-napi tűzugrást. Ezeknek a rendezvényeknek nálunk is küldetése van: feleleveníteni, megtartani és továbbadni az eleinktől örökölteket, hogy ne vesszenek feledésbe. S hogy ezáltal is szorosabbra fűzhessék a rokotelepülések a szervezetek közötti kapcsolatokat. Az idén Muzslya újratelepítésének 125. évfordulóján Zónai Edvárd, az Amatőr Szakácsok és Hagyományápolók Egyesületének elnöke köszöntőjében aláhúzta: „Igazi közösség csak ott jöhet létre, ahol az emberek minden érdeket félretesznek, és összefognak!”

Gyökértelenné válunk a múltunk ismeretének hiányában

Ottlétünk alatt Esztike többször utalt falujuk szülőttének, díszpolgárának, Gál Sándornak a szülőföld ihlette mondásaira, költeményeire. Egyiket idézem:

Szülőföld

betakar szelíden
sietség nélkül
indul vizeivel
új éggé kékül

kiteríti magát
látásra elém
menyasszony szépségét
nézi a legény

virágzik és terem
napját növeszti
ékes éjszakában
magát veszejti

könny és nevetés közt
árad az idő
jussom fejfasorként
nyomomban kinő

messzeségek árnyán
ezer év magány
szellő kél a folyón
csillag sugarán

s indul vizeivel
mélységgé békül
betakar szelíden
sietség nélkül

Egymás vagy lelkiismeretünk megnyugtatására vallottuk be kölcsönösen, hogy szülőföldünk, szülőfalunk igaz történetét immár felnőtt fejjel kezdtük megtanulni. „Oly korban” nőttünk mi fel, amikor sok mindent elhallgattak előlünk még a szüleink is. A mai nemzedékeknek mások a lehetőségeik, minden tekintetben. Nemcsak a világhálóról értesülhetnek megannyi forrásból (jól vagy rosszul, más kérdés), hanem a megváltozott körülményeknek köszönhetően a saját környezetükben élőkötől is. Gál Sándor vallomása szülőfaluja, Búcs töredéknyi történetéről csak részben nyugtat meg, mert még mindig nem tudunk eleget, s a gyermekeink sem, a múltunkról, amelynek ismerete nélkül mindjobban gyökértelenné válunk, s megkérdőjeleződhet biztos jövőnk a szülőföldünkön. Most még nem késő, tennünk kell azért, hogy ne lebegjünk az ég és a föld között. A szülőföldünkön mindenütt vannak Gál Sándorok, akik éltetik a hitet, hogy van remény, ha összetartunk, ha nyíltan, egymás szemébe nézve mondjuk ki egymásétól eltérő véleményeinket, de a megoldást a gondokra már együtt keressük. Ez erősítheti közösségünket, helytállásunkat önmagunkért és másokért.

„Ha ma valóságon túlinak tűnik előttem és bennem valami, akkor az az álmok és látomások mögött felderengő szülőföld egykori, már csak bennem létező örök jelene. Titkainak minden mélységével, ahová az idő elrejtette azokat, s bizony ma úgy tapossuk mindezt, pogány tudatlanságunkban, mintha nem is a miénk volnának e »lenti« kincsek... S hogy kihantolván és

megidézvén azokat, ma is használható értéként vállalnánk megtartó szépségüket – ma is ható közösségi vállalásuk sugárzását.

Amikor – még gyerekként – olvasóvá váltam, sokáig kísértett az a gondolat, hogy az én szűkebb pátriám a történelem sivár, ismeretlen terepe, ahol évszázadok során nem történt semmi említésre méltó esemény, ahol nem éltek jeles személyiségek, nincs kire és mire felemelni tekintetünket.

Csak később, már felnőtt koromban kezdett derengeni bennem, hogy amit én szinte semminek véltem, az nem a semmi, hanem az én tudatlanságom.

Mert példának okáért a templomunk melletti parókia lakója volt, s elég hosszú ideig, egy bizonyos Katona Mihály nevű lelkipásztor, aki – micsoda fölfedezés volt ez akkor számomra! – egyik megalapítója volt a magyar földrajztudománynak... A temetőben aztán, alig pár lépésre a kertünkől, ráleltem a jeles prédikátor sírkövére, amelyet az »öregtemetőből« hoztak át ide eleink, hogy megmaradjon – legalább a kő...

A síremléken ez a szöveg olvasható: »Halandó, akarod tudni e sírhalom kinek fedi hideg tetemét? N. T. T. Katona Mihály úr nyugszik itt, akiben a Butsi sz. ecloga 10 esztendeig volt hű lelkipásztora, a Komáromi városi tractum 10 esztendeig volt senior bölts kormányzóját az igaz ügy buzgó pártfogóját, minden jók egyenes szívű baráttyokat a tudományok munkás kedvelőjüket, szerelmesei nagy gyámolójokat és bátorítójokat kesergik: midőn hosszabb időre méltó életének 58. esztendejében a halál véget vetett. Első felesége N. S. Szarka Éva asszony hunyta után második hitves társa most kesergő özvegye N. T. Kováts Sifia asszonyság, s kettős házasságának gyümöltse: Mihály, Julianna, Susanna, József, Borbála, Mária, Zsigmond és Lajos. Mint kedves férjnek és legjobb attyoknak áldott emlékezetére e gyászos sírkövet háladatos szívvel emelték május 12-kén 1822.« [...]

Elvileg Soós Károly vállalása minden tekintetben megegyezik Katonáéval. Sőt, tovább nyomósítja ezt a Trianon utáni kisebbségi sors, annak minden emberi és nemzeti kihívásaival együtt. És hiába fogalmazódik meg bennem sokadszor immár, hogy miért ott és úgy kötelezte el magát Soós esperes úr is Katona Mihály parókiáján,

mint elődje, falum szellemi és egyben az egész csehszlovákiai magyar református egyház irányítására, elfogadható választ a kérdésre nem találok. Ugyanis erre, vagy ehhez a papi – vagy akármilyen – elhivatottság csak féloldalas válasz lehet. Mert a létezéshez ez, ennyi nem elég. Nem lehetett elég! És mégis Búcsot választotta a többi választhatóval szemben! Horvát Zsigmondot pedig, aki Soós esperes úr mellett segédlelkész-ként kezdte pályafutását, a második világháború után – ahogy azt már említettem is – a gyülekezet választotta tisztelendő urává, küldöttséget menesztve érte Hontfüzesgyarmatra...

Előbb esperes, majd – ha jól emlékszem – a múlt század hatvanas és hetvenes éveinek fordulójától pedig közel két évtizeden át püspöke volt a szlovákiai református egyháznak. Katona Mihály, Soós Károly és Horváth Zsigmond szellemisége több, közel két évszázada – máig érőn – meghatározott erővel van jelen szülőfalum egész közösségében, s kitörölhetetlenül. Amikor – bő harminc évvel ezelőtt – az Egy és az Egész kölcsönhatásáról kezdtem gondolkodni, azt próbáltam összefogni, hogy abból, amit az egy-ember – az egyén – egy közösségtől életindulásának idején kapott, ugyanannak a közösségnek később önmagából mit, mennyit adhat vissza – mindig ezek a példák emelkedtek elém!

S az amiért, amely vállalásuk máig megfejthetetlen csodájaként világít. Csillagok? Csillagok! Igen! Igen... Hiányoznak..." (Gál Sándor: Kitágult nap 6. – Csillagok? Csillagok! 2012. július 08. vasárnap, 18.46)

Még abban az évben, 2012 novemberében Gál Sándort, a költőt, író Búcs község díszpolgárává avatják 75. születésnapjára. Az akkor 805 éves település jubileumára megjelentetett helytörténeti füzetet idézetével ajánlják az olvasónak:

„Mert más szülőföld nincs, csak az egyetlen, a bennem élő.”

Nem is találkoztunk olyan emberrel a néhány nap alatt, aki ezt cáfolta volna. Esztikének lelkes szavai sokszor eszembe jutnak, nem csak írás közben. A késő éjszakába nyúló beszélgetéseinkből, a két évtizednyi, bejegyzésekkel ellátott album átlapozása közben megérthettük, hogy óriási erőfeszítések árán, csak kitartással lehet jól működtetni a civil szervezetet, a magánvállal-

kozást. Hát még akkor, ha hirtelen távozik az életből egy olyan élettárs, aki a megálmodója, egyik életre hívója volt a Kultúráért és Turizmusért Társulásnak, a civil szervezetbe tömörült vállalkozásnak 1999-ben.

A Felvidéki Népviseletes Babák Háza előtt

Az elmúlt tíz évben lélekben továbbra is vele, valamint a munkatársakkal együtt valósítják meg céljaikat. Egy olyan faluban, amely híres a néphagyományainak éltetéséről, a babamúzeumáról, a felvidéki magyar népviseleteket megidéző babaházról – amelyet várhatóan hamarosan hungarikummá nyilvánítanak –, továbbá a halászatáról, a lovászatáról, a helyi konyha jellegzetességeiről, vonzó, kellemes pihenést ígérő panzióiról, mint amilyen az Emese vendégház is, amelyről személyesen is meggyőződhattünk, s amelyet Esztike vezet.

Búcs határához közeledve Esztike emelkedett hangulatban üdvözöl bennünket Bulcsú vezér falujában, amely már a XIII. század elején fontos település volt. Szűz Mária tiszteletére felszentelt temploma volt már 1208-ban, és amelyet az esztergomi érsek ősi birtokaként, önálló helységeként említi a pápai tizedjegyzék. Az elsődleges Bulchu, Bulcsu név idővel Búcsra rövidült. *István király és műve* c. könyvében Györffy György Búcs névadójául Bulcsú vezért nevezte meg. A történelem folyamán változott ugyan kissé a lélekszáma a településnek, de megmaradt magyar falunak. A 2011-es népszámláláskor az 1190 lakosból 1084 vallotta magát magyarnak, 92 szlováknak, 2 cigánynak, 2 csehnek, 10 egyébnek. Aki napjainkban Búcsra látogat, nem is gondolja, mi mindent élt át a falu lakossága, mert az utókor méltón őrzi a történelmi emlékeket, az emlékművek, a köztéri szobrok helyettük beszélnek. Már

a falu bejáratánál a Villa Bulcsu – Faluház köszönt bennünket:

– Itt volt egykor a jegyzői lak, majd a községháza, ma pedig nyugdíjas- és ifjúsági klubként működik, de itt tartjuk ünnepi eseményeinket, az udvarán szabadtéri színpadot alakítottunk ki. Petőfi szobrát, Szabó István Munkácsy-díjas magyar szobrászművész alkotását, a neszélyi Benkő házaspár, Ferenc és Mária ajándékát is itt állítottuk fel 1998. március 14-én. Azóta mindig március 15-én koszorúzzuk meg. Egy emlékoszlop is itt van, amelyet eleinte hét falu emelt mentőként a levegőbe röptett hidunkra, később 11-re bővültünk. Mivel nem mehettünk át a hídon, egy szellemi hidat építettünk fel jelképesen, és minden évben másik községben találkoztunk, ahol szintén emlékoszlopot állítottunk, s felszalagoztuk azt. Hídverő napoknak neveztük ezeket a figyelemfelkeltő, néma megmozdulásainkat. Egy kijelölt napon kopjafát állítottunk, lementünk a folyópartra, és egy mécsesekkel teli hajót bocsátottunk a Dunára, valamint folyó mécsesláncot is engedtünk, amelyek Komárom és Párkány között folytak, összekötő képzeletbeli hidat jelképezve.

Bulcsú vezér

– Szívvel köszöntelek benneteket még egyszer, ezúttal Bulcsú vezér falujában, ahol a köz-

ségháza előtt található Bulcsú vezér lovas szobra. A szobrot Nagy János akadémiai szobrászművész készítette, aki régóta vágyott már arra, hogy „lóportrét” faraghasson ki. Néhányunk támogatásával élt is a lehetőséggel. Így Búcs községben lett az első köztéri szobra fölállítva.

Az első olyan szobor volt egész Szlovákiában, amely lovat és lovast ábrázolt, amelyet a legvadabb Vladimír Mečiar-korszakban nem is akartak engedélyezni. Először úgy vélekedtek, inkább ne legyen a kezében zászló, mert az nagyon provokatív, aztán ne legyen a lovon Bulcsú, csak lószobor legyen, a harmadik bizottság pedig ellenzte a szobrot, és csak szökőkutat akart engedélyezni... Titokban, minden hozzájárulás nélkül azonban összegyűjtöttük a rávalót. Ezért is vagyunk ilyen büszkék rá. A szoborral szemben található a másik büszkeségünk, Esterházy János szobra, amelynek felállítási jogát mi kaptuk meg. Abban az időszakban, a kormányban erősebb képviselőnk volt, aminek eredményeképpen az Esterházy születésnapján (1901. március 14.) megalapított Helytállásért Alapítvány évente kiosztott egy Proprobitate – Helytállásért díjat. Mi, „helytálló polgárok”, ahogyan olvasható a megindoklásban, 1998. május 17-én kaptuk meg ezt a díjat, a Felvidéken élő magyarság legnagyobb erkölcsi elismeréseként. Erre még később visszatérek. Galánthai gróf Esterházy János, a legjelentősebb magyar mártírunk a II. világháború után, és még mindig nincs rehabilitálva, pedig a zsidó törvényt a prágai parlamentben egyedül ő nem szavazta meg. Mint mondta: „A mi jelünk a kereszt, nem pedig a horogkereszt.” Gróf léteére maximálisan az együttélés híve volt: „Mi a szlovák népet mindenkor a testvérünknek tekintettük, és fogjuk tekinteni a jövőben is. Az ezeréves sorsközösség az Úristen műve volt, és ezt a sorsközösséget emberi erő szét nem bonthatja.” Keresztény hite tartotta benne a lelket végig – elítélése, raboskodása alatt is. A mirovi börtönben halt meg (1957. március 8.), nem messze Brünntől, a Morva Őrgrófság fővárosától. Az egykori Csehszlovákiában sem a cseh, sem a szlovák oldal nem rehabilitálta. A Helytállásért díj tovább ösztönzött bennünket, és 2005-ben, mint mondtam is, Búcson avattuk fel Esterházy gróf első szobrát – Gáspár Péter szobrász alkotását – a szülőföldjén, a róla elnevezett emlékparkban. A

rákövetkező évben az Esterházy Emlékbizottság és a Rákóczi Szövetség Esterházy-emlékérmet adományozott a falunknak „a felvidéki magyarság megerősítéséért és gróf Esterházy János mártír politikai szellemi örökségének szolgálatában folytatott tevékenységéért.”

*Esterházy János emlékműve.
A parkot róla nevezték el.*

A Helytállásért díj azt is jelzi, hogy Búcs anyanyelvünket szerető polgárai kiálltak az akkori iskolaigazgató mellett, aki megtagadta a magyarságra hátrányos rendelet alkalmazását, ezért nem engedték leváltani. 1989-ben minden iskolában be akarták vezetni, hogy a bizonyítványt nem magyar, hanem csak szlovák nyelven állítsák ki. A szülők ellenzésére megmozdult egész Bátorkeszi és Búcs, sőt kezdeményezésük kiterjedt Felvidék magyar, illetve vegyes településeire is. Végül közös javaslat született a rendelet eltörlésére. Az „iskolaháborúként” elhíresült időszakban megtörtént, hogy az igazgatók nem akarták kiadni a bizonyítványokat, vagy ha mégis kiírták, de csak szlovák nyelven, a tanulók megtagadták az átvételüket. Ez végül is minden felvidéki

igazgató leváltásához vezetett... Sok helyen az újonnan kinevezett igazgatót nem engedték be az iskolákba... Mi Búctól Bátorkesziig három kilométer hosszú élőláncot alkotva tiltakoztunk a megalázó, számunkra hátrányosan megkülönböztető eljárás ellen, ezzel örökre beírtuk falvaink nevét a felvidéki magyar oktatás történetébe. Hiszen a két község apraja-nagyja egyként áll ki emberi jogainkat védő igazgatóink mellett. Látnotok kellett volna azt a végtelennek látszó menetet, amelyben szinte minden kisgyermekes, babakocsit toló anyuka is részt vett. Most ezen az úton autózunk Búctól Bátorkesziig.

Tisztelet az ősöknek

Ősi, ezeréves falu Bátorkeszi. Honfoglalás kori településre utal a gazdag, eddig nem teljesen feltárt temető a falu határában, magyarázza Manyika, miközben egy autós körsétát teszünk a rendezett utcákon át. Többre nincs időnk. Szoros a program. Miközben azt is megtudjuk, hogy több köztéri szobrot állítottak az elmúlt negyed évszázadban, történelmünk jelentős eseményei, neves személyiségei emlékére ebben a többségében mindig magyarok lakta faluban (a kitelepítések

után is). Jelenleg a 2011-es népszámlálás szerint (vendéglátóink szerint elenyésző lehet az eltérés) a 3415 lakos közül 2671 magyar, 614 szlovák, 39 cigány, 13 cseh, egy-egy német, lengyel, bolgár és morva, 6 egyéb, 68-an nem nyilatkoztak.

Az I. világháborúban elesett hősök emlékére

– Bátorkeszi (1156–2006) kismonográfiájából, dr. Bóna Tamás munkájából, dokumentumgyűjtéséből többet is megtudtok majd – ezzel az ajánlással adta kezünkbe Manyika szülőfalujuk 850. évfordulójára készült jubileumi kiadványt. – Falunk valamennyi lakosa vallja magáénak írásának felvezető sorait, Fábry Zolán (1897–1970) felvidéki írónk szinte örök érvényű életszemléletét:

„Ma hagyomány nélkül élni gyökértelenséget jelent, elsodródást, megfutamodást és beolvadást. Ma a múlt erkölcsi öröke tanít, véd és biztat... Nyelvhűségre és emberséggerincre vagyunk kötelezve mindenképpen.”

Az 1848–49-es szabadságharc hősei emlékére 2000 nyarán a falu központjában, az iskola előtt avatták fel az emlékművet

A hagyományok éltetésében az iskolának, a tanításnak meghatározó szerepe volt évszázadokon át. Az első egyosztályos iskoláról az 1755-ből fennmaradt írások szólnak. A magyar, mind a katolikus, mind a református iskolák kisebb-nagyobb gondokkal, de működtek egészen 1944-ig. Ekkor Csehszlovákia területén beszüntették a magyar nyelvű oktatást. Bátorkeszi polgári évekig a megpróbáltatások sorát élik át. Az oroszok a faluban táboroztak, fosztogattak, randálítottak. A frontvonal átvonulása után, 1946 szeptemberében valamelyest rendbe hozták az iskolát, és szeptember közepén a tanítás is elkezdődhetett, de csak szlovák nyelven a magyar többségű faluban. 1947 januárjában újabb megpróbáltatással néznek szembe a bátorkeszi magyarok. Az erőszakos kitelepítés első hullámában száz, gyermekes családot kényszerítették otthonaik elhagyására. Februárban még csaknem száz családot deportáltak, gyermekeikkel együtt, kényszermunkára.

Enyhülést hozott valamelyest az 1949-es rendelet, mely szerint a Felvidéken a szlovák nem-

zeti iskola mellett párhuzamos magyar osztályok lehetnek. Egy év múlva, 1950. szeptember 1-jén pedig Bátorkeszin is megnyitották a magyar tan nyelvű alapiskolák. A változások éve további távlati lehetőségeket hoztak, amellyel, mint láttuk, éltek is a kesziek. Az 1957-ben épült, folyamatosan bővített kétemeletes magyar iskolát pl. 2001-ben Kováts Józsefről (1807–1888), Bátorkeszi református lelkészéről, a magyar gyümölcsészet egyik megalapozójáról nevezték el. Nevét jól ismerték külföldön is, nemesített gyümölcssei a császári udvarba is eljutottak. Elismerésül a Ferenc József-rend polgári aranykeresztjével és a Gazdasági Egyesület ezüst érdemérmével jutalmazták. A hálás utókor, amint az lehetséges lett, nyíltan felvállalta Kováts József szellemi hagyatékának éltetését:

„Én bízom korunk jövőjében, mert hiszek nemzetem szellemi erejében és képességében, mely már oly sok különböző téren fényesen igazolta magát.”

„Tápláló gyökerek nélkül egy település sem virágozhat” – ezzel a mottóval valósítja meg elképzeléseit második éve a Pro Futuro Villa Kezw – Bátorkeszi Jövőjéért polgári társulás. Alapító tagjai értékes, emlékeztető tudatosító helytörténeti, néprajzi kiállításorozattal lopták be magukat nem csak a kesziek lelkébe. Az eredmények láttán, az eddig begyűjtött, a felvidéki magyarok eleinek életét idéző tárgyak megmentésére falumúzeumot szeretnének létrehozni, ahol helyet kaphatnának a különböző jellegű tárlatok. Ezenkívül monográfiákat, katalógusokat terveznek megjelentetni. Zsok Gizella könyvtáros, holokausztkutató, a társulás elnöke az alapító tagokkal: Gaál Istvánnal, Varga Júliával, Pallag Gáborral és Györggyel, valamint a támogatókkal együtt valósítják meg elképzeléseiket – mondta bemutatkozásakor az elnök asszony. Egy órácskára fogadni tudott bennünket a Kultúrházban, ahol legújabb kiállításuk volt látható.

Hol volt, hol nem volt...

Egy el nem mondott, le nem írt mese töredékeit fűzik össze korokon át a különböző játékok, a fényképek, gondoltam első meglátásra. Órákat is el lehetett volna tölteni a tárlaton, de be kellett érnem Gizella asszony gyors beavatásával, kalauzolásával:

– A Pro Futuro Villa Kezsw – Bátorkeszi Jövőjéért polgári társulásnak a falu történetének a feldolgozása a célja, valamint az anyaggyűjtés és a prezentáció. Az összegyűjtött anyagot idővel könyvben is meg szeretnénk jelentetni. Eddig jobbra tematikus kiállításokon mutattuk be, hogyan nézett ki a falu élete a múltban, akár hány évvel ezelőttre visszamenőleg. Eddig négy kiállítást valósítottunk meg. A legelső a falunapon volt tavaly szeptemberben. Egy falutörténeti összefoglalóval elevenítettük fel a régi időket: a régészeti leletektől a néprajzig mindent kiállítottunk, amit már korábban találtak itt, a község területén. Itt ugyanis avar kori és honfoglalás kori temetőkre bukkantak még 1957-ben. Egy kőorszaki balta is közszemlére került, más néprajzi anyaggal, valamint első-második világháborús emlékekkel. Ezt három tematikus kiállítás követte. Az első a műkedvelő színjátszás ötven éve történetének bemutatója volt Bátorkeszin, 1920-tól 1970-ig. A műkedvelő színjátszás fénykoráról szólt, előbb a református és katolikus egyházak szervezésében, majd különféle csoportokkal, amelyek a CSEMADOK (Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége) cím alatt szerveződtek. Rengeteg fotónk volt, amelyekből egy könyvet lehetne kiadni. A válogatásokat tudtuk csak felvonultatni. Úgy rendeztük a kiállítást, hogy díszletekkel együtt helyeztük el a képeket, jelmezekkel kiegészítve. Voltak, akik megőrizték a régi kosztümöket, ruhákat, népviseleteket. Akadt a faluban százéves pruszlik, páratlan cipő is. Olyan, hogy, nem volt meg a jobb és bal párja, hanem csak két egyforma.

Karácsony előtt Ünnepi Asztal címmel megtartottuk a második tárlatunkat, amellyel az évszázados különböző vallási szokásokat elevenítettük fel. Falunkban a második világháborúig három meghonosodott vallás volt: a katolikus, a református és a zsidó. Zsidók sajnos ma nem élnek a faluban, egyedül a temető maradt meg nagyon rossz állapotban. Az Esztergom vármegegyéhez tartozó Bátorkesziben, a második legnagyobb zsidó hitközségben egykor nagyon viruló zsidó élet volt. Itt vezették 25 falunak az anyakönyvét.

Mi lett az anyakönyvek sorsa? – tettem fel a kérdést.

– Egy része a komáromi levéltárban megvan, de az is igen rossz állapotban. Sajnos nagyon kevés zsidó emlékünknél maradt meg. A zsinagóga is átépült, csak a temető emlékeztet az egykori zsidó kultúra töredékére. A komáromi hitközség próbált segíteni kiadványokkal és képekkel, meg amit mi összegyűjtöttünk régi fényképekből.

Az Ünnepi Asztal kiállításunk pont a hanuka, a fények ünnepén kezdődött. (Tavaly, a Gergely naptár szerint 5775-öt írtak a zsidók, és a hanuka december 16-ától 24-éig tartott.) És mint ahogyan címünk is utal rá: a megterített asztalokra a három vallás hagyományos, ünnepi ételei kerültek. Vagyis, hogy mit fogyasztottak a családok karácsony estéjén, s mit hanuka alkalmával. Ezekből kis bemutatókat, agapét tartottunk.

A történelmi összefoglaló mellett fényképek voltak az ünnepi alkalmakról, az elsőáldozókról, bér málkozókról, a konfirmálókról, papokról időrendi sorrendben, hogy kik mikor szolgáltak. Templomokról írtunk, alapvető dolgokat mutatunk be összekötve a hitélettel.

„Csak az lehet igazán ember, aki igazán gyermek is tudott lenni” – mondja Zsok Gizella. – Ez a kiállítás, amit itt a Kultúrotthonban látunk, sorrendben a negyedik. Hol volt, hol nem volt címmel a gyermekkor szeretnénk bemutatni, visszamenőleg fél évszázadnyira, ami azt jelenti, hogy „öreg játékokat” gyűjtöttünk, és régi iskolai, óvodás, mindenféle fényképeket. Erre a kiállításra érkezett a legtöbb anyag, mintegy 55 falunkbéli hozta el dolgait. Csodálatos, hogy mik kerültek elő, mert volt, aki megőrizte a lánykori kis konyhabútort, a kisszobabútort, a mindenféle babákat, kiskocsikat stb. Jó volt újra felfedezniük: mi mindent rejt a padlásuk.

Kitartva, összehangoltan minden megvalósítható

Hivatalos programunk a költészet napján kezdődött Bátorkeszin, a Református Egyház Fireszke termében. A rendezett parókia és udvarának látványára összeszorult szívvel ismét haza, újvidéki templomainkra, a fölötté mind jobban tornyosuló sötét felhőkre gondoltam... A kedves lelkész házaspár: Czinke Zsolt és Tímea, valamint a gyülekezeti tagok köszöntése, bemutatkozása, a Fireszke terem története – minden, minden újabb bizonyosság volt, hogy mire lehet

képes az egymás és mások felé megnyíló, ösz-
szetartó közösség:

– A parókiánkra belépők először ezt a Házi áldást láthatják, nem véletlenül – érdeklődve vár-
tuk, hogy folytassa a tiszteletes asszony az épü-
let történetét.

– Amikor hozzáfogtunk tervünk megvalósítá-
sához, azt mondtuk, ha megvalósul, a bejárati
ajtóval szembe kerül a Házi áldás, amelyet első-
nek vettünk meg. A holland testvéreknek sokat
köszönhetünk, tizenötezer eurót ígértek az épít-
kezést kezdő projektumunkra. Igaz, tízezer lett
belőle, mire megérkezett. De nekünk és az egész
gyülekezetünknek sokat jelentett, hogy a holland
testvérek voltak az első támogatóink, hogy meg-
értették és megéreztek: mit gondolt, mit álmodott
meg ide a parókiánkra a férjem. A kezdő lépé-
sek után éjt nappallá téve dolgozott rajta, hogy
mindez, amit itt láthatnak, megvalósulhasson.
A megannyi pályázat meghozta az eredményt.
Most már lassan odajutunk, hogy tatarozni, fes-
teni kell. A karbantartására természetesen oda-
figyelünk, hogy folyamatosan meg tudjuk tartani
a Fireszke tábort. Nevét a Fireszből, a Fialat
Reformátusok Szövetsége elnevezés rövidíté-
séből kapta, kicsinyítő, kedveskedően becéző
képzővel megtoldva. A táborok megtartásában
Manyi (Múcskáné Csekés Matild), a mi super-
nagyink nagy segítségünkre van egész család-
jával együtt. Egy-egy alkalommal 60 gyermeket,
fiatalt tudunk fogadni. Általában a környező
falvakból jelentkeznek a legtöbben, de jönnek
Nyugat-Szlovákiából, az Ipolyságból, Léváról,
Pozsonyból is.

Már ökumenikusnak is nevezhetik a táborokat,
mint ahogyan a tiszteletes úr mondta, bekapcsoló-
dva a beszélgetésbe.

– Lassan több a katolikus, mint a református
gyerek, de ez egyáltalán nem jelent gondot, al-
kalmazkodunk a helyzethez, hiszen az a lényeg,
hogy minél többen részesüljenek hitoktatásban.
Olykor a gyerekek kétharmada katolikus, van
köztük néhány evangélikus, sőt olyan is, aki nincs
megkeresztelve, de ez egyáltalán nem gond –
hangsúlyozta Czinke tiszteletes. – Fontos, hogy
a gyerekek önszántukból, érdeklődéssel kap-
csolódjanak be a keresztyén foglalkozásokba.
A katolikus egyház nem szervez ilyen táboro-
kat. Falunkban még a cserkészek aktívak, de az

ő érdeklődésük más. Viszonyításképpen említem,
falunkban 2200 vallják magukat katolikusnak, re-
formátusoknak 754-en. Ez állami statisztika, azért
hangsúlyozom, mert egy az „X”-elés, amikor a
népszámláláskor nyilatkozik valaki, és más a min-
dennapi gyakorlat. Ha megnézzük, hányan vannak
a miséken, az istentiszteleteken – az ünnepeink ki-
vételével – vasárnaponként, akkor azt látjuk, hogy
mind a katolikus, mind a református templomban
szinte ugyanannyian, átlagban ötven-hatvanan.
Holott a katolikusoknál a hívők számához viszony-
lítva legalább háromszor annyian kellene lenni-
ük, mint nálunk. Ez nemcsak felvidéki probléma,
hanem Kárpát-medencei, sőt világinak, egyete-
mesnek is mondhatnánk. Ünnepenként a 250 fé-
rőhelyes templomunkban karácsonykor pl. 237-en
voltunk (mindig megszámloljuk, hányan vagyunk
az istentiszteleti alkalmainkon).

A vendégek megjegyzésével, hogy ez nagyon
szép eredmény, ahhoz viszonyítva, hogy a 40-50
év megtette a magáét, Czinke tiszteletes nem tu-
dott egyetérteni. Gondolkodásra készítő szavai
még mindig a fülemben csengenek. Nézőpont
kérdése ez is, mint annyi minden ebben a pénz-
generált világban, amelyben az embereket több-
nyire az egyéni érdekek hajtják. Sokszor egy-
másra, a családi szeretet gyakorlására sincs ide-
jük. A válaszokat önmagunkban kell keresnünk:

– Mert nem lehet mindent a rendszerváltás
előtti időkkkel magyarázni. Azóta elmúlt 25 esz-
tendő, egy negyedszázad. Megtörtént egy ge-
nerációváltás, és hogyan alakult ez idő alatt a
lelki világunk? Kik, kinek a gyerekei, unokái nem
járnak templomba? Ne a szomszédot nézzük,
hanem saját házunk tájkát, mindenki a portá-
ja előtt sepregessen. Válaszként a gyülekeze-
tünknek mindig azt szoktam mondani, hogy az
én családom minden vasárnap ott van a temp-
lomban. Többen azt hozzák fel mentségül: Főzni
kell vasárnap. Ha hiszik, ha nem, mi is szoktunk
ebédelni vasárnap. Úgy osztjuk be az időnket,
hogy rendben, ünnepi hangulatban múljon el a
nap az istentisztelettel, a gyermek-istentiszte-
lettel, a vasárnapi ebéddel együtt. Mindent meg
lehet oldani, csak akarat kérdése. Egyébként ná-
lunk a hétnek is megvan rendje: hétfőn az isko-
lában van hitoktatás, öt csoportba 69 tanuló jár.
Két óvodánk van, az egyikben állandó jelleggel
van napi foglalkozás, a másikban alkalmanként.

A konfirmandusok külön is járnak hitoktatásra. A speciális iskolába járó diákokkal a feleségem foglalkozik. A felnőtt kórusunk is rendszeresen, hetente próbál, a gyermekkórusunk külön gyakorol az iskolában, és külön itt, a parókián. Mondanom sem kell, rendszeresen járunk családlátogatásra, mindenről beszélgetünk a híveinkkel, kölcsönös meglegedésünkre.

Házigazdáink, a lelkes batorkesziek ezt meg is erősítik, többször hangsúlyozzák közben, hogy a tiszteletes úrnak mindig van munkája, de ami a legfontosabb, mindenkit meghallgat, segít a tiszteletes asszonnyal együtt. A vendégek közül sokan hangosan kimondják, amit valamenynyien gondolunk: „Bár minden gyülekezetnek, egyházközségnek a Kárpát-medencében ilyen lelkipásztorai lennének, mint amilyen a Czinke lelkész házaspár.” Mosolyogva tették hozzá: „A lelkipásztorok is eljöhetnének egy-egy szemináriumra a batorkeszi parókiára.”

– Amikor a lelkészkonferenciákon megkérdezik tőlem a kollégák, hogy lehet ennyi mindent megcsinálni, és lélekben is erősíteni a gyülekezetet, mindig azt mondom: tenni, dolgozni kell, lépésről lépésre haladva – válaszolja példázva Czinke tiszteletes. – Nem lehet csak a sült galambra várni. A napokban zárult a Bethlen Gábor Alap pályázata. Erre külön is felhívtam a kollegáim figyelmét, igen ám, de azt meg is kell pályázni, jól átgondolt, tényekkel indokolt programokkal. Mind a 30 gyülekezetünknek körbeküldtem az összesen hét pályázati felkérést-felhívást. Nem nehéz kiszámolni, ha mindegyik gyülekezetünk megpályázta volna, az 210 beadvány lett volna... Mit gondolnak, hányan pályáztak? Mindössze három gyülekezet. Egyházközségünk egy százaléka... Elgondolkodtató. A mi gyülekezetünk a hét lehetőségből ötre pályázott. Az elmúlt évben 11 pályázatot adtunk át a Magyarországon és Szlovákiában megjelent felhívásokra, és közülük 8 volt eredményes.

Ha nem csurran-cseppen alapon, de mégis sok mindenre futotta. Ennek látható nyomai vannak a parókián, hallom innen is, onnan is. Mert, aki a keveset nem becsüli, a sokat nem érdemli. De az is igaz, hogy az, aki nem tesz érte, ne is várjon semmit.

– Másként nem működik, az ember vagy csinálja, vagy nem – folytatja a kötetlen beszélgetést a bejelentett program előtt a tiszteletes.

Fontosnak tartja elmondani, hogy ő Ung vidékről került ide. – Búcs is, Bátorkeszi is Mátyásföldön van, én teljesen más mentalitású vidékről jöttem. Itt minden olyan nyugodtabb. Kárpátalja határánál, keleten minden egy kicsit más. Félreértés ne essék, feleségem mátyusföldi, és nagyon jól megértjük egymást, szeretetben neveljük négy gyermekünket. Hogy minden lehetséges kitartó, összehangolt munkával, még ha olykor művészetnek is tűnik, azt a feleségem példájából érzékelhetjük. Elmondom, mert ő arról szerényen hallgat, hogy negyedik gyermekünk megszületése előtt doktorált.

Jó volt hallani az elismerő szavakat, amelyek valójában minden édesanyát köszöntöttek, mégis különösen azokat, akik – s azokat a családokat, amelyek – több gyermeket vállalnak és nevelnek fel. Továbbá, hogy elkelne minden közösségbe egy ilyen lelkipásztor, aki nemcsak a misét/istentiszteletet tartja meg, hanem életvitelével, saját példájával is gyarapítani tudja gyülekezetét. Szerencsére vannak még ilyen közösségek a Kárpát-medencében, de messze vagyunk attól, hogy általánosítani lehetne.

Köszöntőjében Szobiné Kerekes Eszter, a Kultúráért és Turizmusért Társulás elnöke, a nemzetközi jótékonyági találkozó, a könyvbemutatók egyik házigazdája is a megtartó szeretet, a lélekbeni összetartozás fontosságáról beszélt. Ez a jövőnk, gyermekeink, unokáink megmaradásának, erkölcsi és anyagi gyarapodásának záloga a Kárpát-medencében:

– Az, hogy most együtt lehetünk valamenynyien, Budapestről, Vajdaságból/Délvidékről, Erdélyből itt, a Felvidéken, Mátyusföldön, a Gondviselőnknek köszönhetjük. Gondolatban pedig együtt érzünk a Kárpátalján élő testvéreinkkel, akik háborús viszontagságok közepette, megalázó körülmények között kénytelenek a megélhetésért, a túlélésért küzdeni. Ebben is próbáljuk őket a lehetőségünk szerint támogatni.

Örülök, hogy körünkben üdvözölhetem Szőnyi Kingát, a Kárpát-medencei Asszonyszövetség elnökét munkatársaival Budapestről, Teleki Júliát Vajdaságból, aki élettörténetéről beszél, eddig megjelent és legújabb, *Göröngyös utakon* c. könyve alapján, a Kézdivásárhelyi Nők Egyesületének (KNE) képviselőit, Fülöp Magdolna elnök vezetésével, akik szintén kiadványaikat mutatják be,

továbbá Meister Éva színművésznőt és minden kedves vendégünket a jótékonyági rendezvényünk első napján, itt, Bátorkeszin, a Református Egyház Fireszke konferenciatermében.

A barátságos beszélgetésben már sok mindent elmondott Czinke tiszteletes, így amikor a köszöntőjét hallgattuk, úgy éreztük sokan, hogy régóta ismerjük:

– Szeretettel köszöntök mindenkit Bátorkeszin, a világ közepén. Higgyék el nekem, ez így van, mert számos rendezvényt tartottunk ebben a termünkben, amely mindinkább betölti küldetését. Voltak itt már vendégeink a Vajdaságból, Bácsfeketehegyről, Kárpátaljáról, Kolozsvárról, Nagyváradról, Sepsiszentgyörgyről, és sorolhatnám tovább.

Budapestről is természetesen – helyt ad mosolyogva a tiszteletes a kiegészítésnek, de az, szerinte, természetesenek számít. – Nem az a fontos, ki van „lent” és ki van „fent”, vagyis a központban, hanem az, hogy alulról építkező egyház vagyunk. „Sok kicsi sokra megy”-alapon erősíthetjük egyházunkat. Legalább annyit ér, meglátásom szerint egy vajdasági/délvidéki kisközség, mint Budapest. A magyarság szempontjából mindenki számít. Most arról inkább nem beszélnék, hogy Budapest mennyire magyar szellemiségű, mert az egy külön misét, pontosabban, tudományos konferenciát érdemelne. Jó házigazda módjára, annyit mondok, isten hozott mindenkit nálunk!

Felvidéken Délvidékről, a délvidéki megtorlásokról, a magyarok tragédiájáról beszélni nagyon nehéz, mondta Teleki Júlia, aki hozzám hasonlóan először járt ezen a vidéken. Akit szintén meglepett, mennyire szorgalmas emberek lakják e két falut. Szinte nem láttunk rendezetlen portát. A szűk háromnapos látogatásunk alapján, igaz, nem lehet általánosítani, de azt megtapasztalhattuk, hogy mire képes egy néhány ezer lelket számláló kisközség, ha összefog – a jóban, de a rosszban is. Júliára oly mély benyomást tettek az átéltek, hogy néhányszor, még útban hazafelé, a vonatban is megismételte: tudna akár Búcsón, akár Bátorkeszin élni. Ennél méltóbb elismerést talán nem is lehet mondani egy településre, lakóira.

Könyve bemutatója felvezetőjében életéről szólva kiemelte: „Mint ahogyan a legújabb könyvem címe is jelzi, göröngyös utak keresztezték

azt. Hisz rossz helyen, rossz időben születtem. Háború volt, és én Csúrogon születtem. Tíz hónapos koromban árva lettem, megölték az édesapámat, más neve lett a hazánkknak. Kiűztek bennünket a szülőfalunkból. Kifosztották, koncentrációs táborba zárták, megalázták, földönfutóvá, hontalanná tették a csonka családukat. Az életünk, az életem csupa küzdelem volt.”

Fél órába sűrített élettörténetéről, a délvidéki németek, magyarok, Csúrog, Zsabya és Mozsor magyar lakosságának tragédiájáról, kollektív bűnössé nyilvánításáról sokan most hallottak először. Kíméletlenek voltak a Felvidéken elszennvedett lakosságcserek, a cseh határvidékre, kényszermunkára kitelepített, deportált családok sorstragédiái is, de tömeges kivégzések nem voltak ezen a vidéken. Az utókor a Felvidéken méltón emlékezik meg a kitelepítettekről, főleg az utóbbi évtizedekben. Pontos kimutatást készítettek dr. Bóna Tamás szerkesztésében Bátorkeszi 850. évfordulójára (1156–2006) megjelent monográfiában ezekről a családokról. Feljegyezve azt is, hogy hány fős volt és mely helységbe került a deportált család.

Búcsón a kitelepítettek napján, április 12-én koszorúzták meg a Katona József Alapiskola diákjai tanáraikkal, a helyi vezetőkkel, a polgárokkal együtt a meghurcoltak, az elüldözött falubeli családok emlékére felállított kopjafát.

Elismerően szólt Szőnyi Kinga asszony mindazokról a személyekről, civil szervezetekről, polgári megmozdulásokról, kiadványokról, dokumentumokról, amelyek a II. világháború utáni időkről szólnak, s a Kárpát-medencében élő magyarok elszennvedte meghurcolások, megtorlások teljes feltárását, a történetekkel való igaz szembenézést, dokumentálását, a felelősség vállalását szorgalmazzák. A bátorkeszi és búcsi rendezvényre a budapesti Keskenyúton Délvidéki Tragédiánk 1944–45 Alapítványnak a délvidéki magyarok golgotájáról szóló kiadványait hozták el, az eladásukból származó bevételt szintén jótékonyági célra ajánlották fel.

„A küldetés felvállalása erőnk forrása”

Búcsón, a községháza dísztermében megtartott jótékonyági rendezvényen mgr. Grajczki István alpolgármester a változó idők pozitív hozadékait emelte ki köszöntőjében. Azért, hogy a

múlt tragikus eseményei sohase ismétlődjenek meg. Reménykeltő a szülőföldünk megnyílása előttünk. Ma már sokkal könnyebben találkozhatunk egymással, a határokon innen és túl. Lelki egységünket, segítőkészségünket csak erősítheti a határtalan hazaszeretet. A vendégek szerint is, most a kárpátaljai magyaroknak van a legnagyobb szükségük a támogató együttérzésünkre.

A mindenkori helytállásunk előfeltétele lenne múltunk alapos megismerése, és hogy a gyerekeink az iskolában is tanulják: mi történt valójában a Kárpát-medencében a XX. században. Teleki Júlia élettörténete után, mint Meister Éva színművésznő mondta: „Nehéz megszólalni, de ha felvállaljuk küldetésünk megvalósítását, érezni fogjuk azt az erőt, ami Júlia édesanyját is fűtötte maradék családjának megmentéséért, és ami Júliát is arra készítette, hogy félelmét legyőzve, a nyilvánosság elé tárja tragikus sorsukat, és kitartóan, hivatalosan küzdjön családja rehabilitációjának kivívásáért. Ilyen szörnyűségeket, mint amelyeket elszenvedtek, vagy tömeges megtorlásokat a magyarok nem követtek el.”

Erdélyben, Udvarszéken született Meister Éva, Marosvásárhelyen nőtt fel, és 18 éve él Magyarországon:

– Édesanyám felmenői székelyek, innen a költődés Székelyföldre... Szabadfoglalkozású színész vagyok, nem tartozom egy színházhoz sem. Felállítottam egy képzeletbeli színpadot magamnak, a rendezőknek nem kell velem „bajlódniuk”, így szabadon járhatom az országot-világot. Úgy érzem, szívesen látnak a Kárpát-medencében, de a külföldön élő magyarok között is, a svédországi, németországi, ausztriai magyar egyesületekben. Egy bécsi fellépésem alatt találkoztam egy kézdivásárhelyi hölgygel, 2012-ben kezdődött a barátság, és már több alkalommal is meghívtak. A *Psalmus Hungaricus* c. összeállításomat is látták a kézdivásárhelyi és környéki falvakban. Hitvallásszerű magyar zsoltáromban költőink verseiből válogattam, amelyeket kucuc, katona- és népdalok kíséretében adok elő. Nagyon jó barátság alakult ki köztünk, s most is együtt jöttünk erre a rendezvényre. Örülök, hogy itt is az összetartozást tapasztalhatom, amit többnyire utazásaim során is érzek. Ezért szeretném hangsúlyozni, hogy ne hallgassunk azokra, akik azt szajkózzák minduntalan, hogy a magyarok

széthúzóak... Nem ez a jellemző ránk, még ha néhány hangadó el is szeretné ezt hitetni. Az igazi magyar derék ember, a másik derék magyar és más nemzetiségű embert megbecsüli, szereti és segíti, ha bajban van. Nem alázza meg, a testvérét pedig nem árulja el. Mert mi lett volna, ha a hét (vagy több, még mindig nem tudjuk pontosan, hány) törzs annak idején nem fogott volna össze, és nem mondták volna mindnyájan: „Indulunk vissza a hazába!” Ha széthúzó lett volna a magyar nemzet, akkor heten, jelképesen szólva, húszfelé húztak volna... Ezt csak most akarják belénk sulykolni. Bárhol történjék valami, mint most az Ukrajnához tartozó Kárpátalján, összefog az anyaországgal a Kárpát-medence magyarságának nagy többsége. Így van ez a Partium, Erdély, a Székelyföld vagy a Délvidék esetében is. Most a kárpátaljai magyarok megsegítésére gyűjtünk. Ezzel a könyvbemutatóval mi is része vagyunk ennek a jótékonyági akciónak. A KNE kiadványait: *A székely tűzhelyek ízei és fufangjai* c., *Gyermekkori ízek nagymama konyhájából* c., *Székely hagyományos ünnepek és finomságok* c. szakácskönyveket és Fülöp (Könczey) Magdolna *Háromszéki kerek erdő* c. népdalgyűjteményét hoztuk magunkkal erre a rendezvényre. Sajátos módon nyújtanak bepillantást a székelyek életébe. Sok helyen megfordultam már, és mindinkább úgy érzem, hogy a magyarságnak küldetése van. Itt az idő, hogy a Szent Korona, a magyar nemzet jelképe, tömörítsen bennünket.

A Kézdivásárhelyi Nők Egyesülete 2008-ban alakult, és mottójuk Szent Teréz egyik mondata: „Nagy dolgokat tenni nem tudunk, csak kicsiket, nagy szeretettel.” Általános céljaik a nők összefogása, a néphagyományok megőrzése, a magyar identitástudat őrzése, a rászorulóknak segítése, környezetünk óvása, a környezettudatos magatartás alakítása. Tevékenységeik: hímzés- és varrásminták tanulása és tanítása, amit sokszor kézműves-táborok alkalmával tudnak művelni. Továbbá a hagyományos székely ételek készítése, étel- és süteményreceptek továbbadása, főzőversenyeken való részvétel. A bemutatkozás után Fülöp Magdolna elnök asszony, vendéglátóink mellett, köszönetet mondott a Magyar Asszonyok Érdekszövetségének, a Nők a Nemzet Jövőjéért Egyesületnek, mert a Nők határok nélkül a Kárpát-medencében elnevezésű

programjukkal lehetővé tették a civilek rendszeres összejövetelét, rendezvényeken való részvételét. Egy ilyen alkalommal találkoztak a búcsi KTT vezetőivel öt évvel ezelőtt Kecskeméten ők is. A hagyományápolás kapcsán megjegyezte:

– Napjainkban egyre kevesebb az igény a közösségi élet iránt. Ezért is fontos a civil szervezetek együttműködése, akcióik népszerűsítése. Bátorkeszin és Búcsón ennek szép példáival találkoztunk. A népszerűsítés mellett olykor belső indíték is cselekvésre serkenthet. Magamról tudom: édesanyám emlékére kezdtem gyűjteni eleinte csak magamnak vidékünk, a legkeletibb székely város, Kézdivásárhely népdalait, énekeit, aztán könyv lett belőle. Aki kezébe veszi, talán kissé közelebb kerül a székelyek lelki világához. De azért szeretnénk, ha viszonzhatók látogatásunkat, és személyesen tapasztalhatók meg a székely vendégszeretetet.

Szoros volt a program, de miután megnéztük a Felvidéki Népviseletes Babák Házát, amelyet a helybeliek babamúzeumnak neveznek (Esztike szülőházában van Búcsón. Erről legközelebb bővebben.), mégis eljutottunk Júliával a vasárnapi istentiszteletre, Bátorkeszire. Megismertük Manyika magánvállalkozásból élő, szorgalmas családját, napsugarait, ahogyan kisunokáit, Eleonórárt és Áront nevezi. Fölmentünk a szőlőhegyre is, s valóban elláttunk a bazilikáig. A késő délutáni egyórászkányi szabad programot Esztike egykori és mostani munkatársa, Kissné Peredi Erzsébet kis meglepetésnek szánta. Gyorsan megszoktuk, hogy körülöttünk mindenki kedvesen szólítja, kölcsönösen becézi egymást. A szó kiforogja: egy emberöltőnyi ideig dolgozott együtt Erzsike és Esztike az óvodában, most pedig a KTT-ben folytatják. Azért jut ideje Erzsikének (és férjének) az unokáikra is, és hobbijára, a horgolásra is. Ajándékcsipkéi sokfelé eljutottak a világban. Nem maradt sokáig titok: a hegyoldali szőlők, a pincesorok autós megtekintését szánta előmeglepetésnek Erzsike, mert mi az istentiszteletet választva lemaradtunk a délelőtti kirándulásról. A szőlejük, a pincéjük előtt koccintás közben vallotta be: az igazi meglepetés csak ezután következik. Tudtuk, hogy a búcsúest a Karkó vendégház éttermében lesz, de azt nem sejtettük, hogy a polgármester, Karkó János mezőgazdasági mérnök borkósto-

lóra invitál, s utána a nótánkat is elhúzza. Azt, hogy kiváló, közösségépítő, falujához ragaszkodó ember, többször hallottuk vendéglátóinktól. Sokban javult a közhangulat, miután tavaly decemberben, a választásokat követően beiktatták hivatalába. Erzsike azt is megsúgja, hogy az első polgármester, aki nem veszi fel a fizetését, a falukasszájában hagyja, és közakarattal éppen a legszükségesebbre fordítják. Eredményes vállalkozó lévén úgy döntött családjával, hogy javai egy részét megosztja a falubelijeivel, oly módon, hogy annak tartós nyoma maradjon Búcsón.

– Mindennek meg kell adni a módját – invitált a kóstolóra bennünket vendéglátónk –, meglátják, hogy igazam lesz. Egyébként tudják, hogy naponta 2-3 liter jó minőségű bor egészséges? Ez 20-30 kóstolás, vagy kétóránként két deci ajánlott a férfiaknak, a hölgyeknek a fele... Mindenbe beavatna Karkó polgármester. Azért is, hogy elteljen egy kis idő a két kóstolás között, hogy a sajt „megágyazzon” a következő, a lopóból a talpas pohár aljába került ujjnyi nedűnek... A fehérnek tüzesnek kell lennie, a vörösnek bársonyosnak, az édeskés eltakarja a bor hibáját, a száraz kíméletlenül leleplezi... Cserszegi fűszeres volt a második, amit megízleltünk, majd Rose, Cabernet Sauvignon, Merlot, Roesler, Kék burgundi és végül Shiraz/Syrah következett. Közülünk, vendégek közül kérdezte valaki: Van-e a pincében Shiraz, amit állítólag Jézus Krisztus az utolsó vacsorán ivott tanítványaival? Mosolyából igent véltünk kiolvasni, de:

– A görög Biblia szerint Jézus ezt a testes, magas tannintartalmú, sötét, kékes-vörös szakrális bort itta az utolsó vacsorán. Mi is megpróbálkoztunk a telepítésével, Franciaországból kétezer tőkét hoztunk, az első tél után több mint az egyharmada kifagyott. A megmaradtak is gyengén teremtek, de azért szüreteltünk belőle, és bor is került a „belső” hordóba, mutatóba, különleges, alkalmi kóstolásra. Humoros hasonlattal élve, megváltunk a szakrális szőlőnkől 2013-ban. Úgy tapasztaltuk, hogy nem bírja a tartós, –15 Celsius-fok alatti fagyokat vidékünkön. Magyarországon a kilencvenes évek óta telepítik ezt a szőlőfajtát, főleg a villányi és a szekszárdi borvidéken érnek el jó eredményeket. És a végére jöjjön a ráadás: egy kissé paprikás, fűszeres Roesler.

Kellemes hangulatban jöttünk fel a pincéből az étterembe egy kis csevegésre, barátkozásra. A háromszékiek és Júlia is a könyvét adta át Karkó János polgármesternek ajándékba. Meister Éva színművésznő, népdalénekes kezdeményezésére felcsendült a Háromszéki kerek erdő (Marosszéki kerek erdő), Fülöp Magdolna gyűjteményének címadó dala. Belelapozva a könyvbe, elismerően köszönte meg Magdolna asszonynak a munkáját a polgármester. Kisvártatva örömmel mondta:

– A dalok jó kétharmadát tudom! Hozzam a garmoshkát?... Felénk így nevezik a harmonikát.

Erzsike és Manyika hozzánk fordulva mondta: „Látjátok, ilyen a mi polgármesterünk. Egy közülünk, olyanok vagyunk, mint a nagycsalád.” Azon az estén úgy éreztük magunkat Júliával, hogy

néhány órára mi is a családjukhoz tartoztunk, amit ezúton is köszönünk.

Másnap reggel kellemes napsütésben költöttük el együtt a reggelinket az Emese vendégház hosszú gangján. Búcsúzóul Esztike megsúgja, lehet, hogy őszre ismét náluk találkozunk. Eddig úgy néz ki, Búcsón tartják meg a Kárpát-medencei Asszonytalálkozót:

– Örülénk neki, mert szerintünk is mindig más helyen kell megszervezni ezeket a néhány napos, tematikus konferenciákat. Másfelől gróf Esterházy János hagyatékának ápolásával, tanításának hirdetésével a szülőföldünkön maradást, a gyarapodást szorgalmazzuk.

„Itt maradok köztetek, és veletek együtt fogom átélni a rossz napokat is... mert ha másokat maradásra biztatok, én sem mehetek el innét.”

Boldogasszony